

GLATTFELDER GYULA C. ÉRSEK (1943), CSANÁDI PÜSPÖK (1911–1943)

Moóri (móri) Glattfelder Gyula nemesi családba született Budapesten, 1874. március 18-án. A teológiát esztergomi egyházmegyésként végezte el ugyancsak Budapesten, majd 1896. október 15-én pappá szentelték. Budapesten hittanár, majd a Központi Papnevelő Intézet prefektusa volt. Látva a vidékről származó egyetemi hallgatók helyzetét, 1900-ben megalapította Pesten, majd 1908-ban Budán a Szent Imre Kollégiumot, amelynek igazgatója is lett. Ugyancsak ő hozta létre ezek támogatására és fönntartására 1901-ben a Szent Imre Internátus Egyesületet. 1901–1906 között ő szerkesztette az Örökimádás című folyóiratot. 1909. február 8-án I. Ferenc József (1848–1916) a Budapesti Tudományegyetem Hittudományi Karának nyilvános rendes tanárává nevezi ki. Itt az egyházi szónoklattan tanára volt püspöki kinevezéséig, 1911. május 1-ével hagyta el a Kart. Tanárként támogatta a kari tanügyi reformot, amelyért aztán püspökként még többet tudott tenni.

1911. március 18-án I. Ferenc József (1848–1916) Glattfelder Gyulát nevezi ki csanádi püspökké. Április 22-én prekonizálja X. Pius pápa (1903–1914), majd május 14-én szentelik püspökké, a főszentelő Csernoch János bíboros hercegprímás (1908–1927) volt. Május 28-án foglalta el székét Temesváron. Jelmondata: *Justum – amore*, azaz *Igazságot – szeretettel*. Temesváron, majd később Szegeden is szívén viselte az iskolák ügyét, líceumot, tanítóképzőket alapított. A püspökkari ülésekről, amelynek kezdetben legfiatalabb tagja, végig aktív résztvevője volt, mindössze háromszor hiányzott a 32 év alatt. Az 1920-as évek második felétől a Püspöki Kar gazdasági szakértője is lett, illetve 1927 után a püspökkari körlevelek társadalmi, közéleti és gazdasági részeinek megfogalmazásában is jelentős szerepet játszott. 1930-ban az újonnan felállított püspökkari sajtóbizottság elnöki tisztét viselte. Az 1920-as évek második felétől a Katolikus Nagygyűlések egyre aktívabb részesévé lett, így 1932-ben az *Actio Catholica* ügyvezető elnökévé választja a Püspöki Kar. A Felsőház üléseinek egyik legaktívabb püspök tagja volt, a háború előtt a Naplóbíró és a Pénzügyi Bizottságokban is megtaláljuk. Püspöki kinevezését követően elkezdte szervezni a Szent Imre Szenátust, amely az *Actio Catholica* előhírnöke lett. IV. Károly (1916–1918) megkoronázása alkalmából megkapta a Ferenc József Rend nagykeresztjét.

Az I. Világháborút lezáró békeszerződések következtében beállt határváltozások Szent Gellért püspök (1030–1046) egyházmegyéjét három részre szakították: a Bánát nagyobbik részét 160 plébániával valamint Temesvárral, az Egyházmegye központjával Romániához csatolták (a jelenlegi Temesvári Egyházmegye); a Bánát kisebbik része 67

plébániával a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része lett (a jelenlegi Nagybecskerekai Egyházmegye Szerbiában), mindössze 33 plébánia maradt az anyaország Magyar Királyság területén (jelenleg a Szeged-Csanádi Egyházmegye egy része). A püspök székvárosában maradt, a határváltozások és a hatalomra kerülő kormányok azonban jelentősen megnehezítették egyházmegyéje kormányzását. Először a román kormánynak leteendő hűségeskü váltott ki vitát, majd 1921 júliusában egy pásztorlevélben fordult szembe a román agrárreform intézkedéseivel, mivel az a magyar egyházi iskolák létét fenyegette. A román kormány Glattfelder püspök elmozdítását követelte a Szentszéktől, amely végül az egyházmegye Romániához csatolt területén 1823. február 17-én létrehozta a Temesvári Apostoli Kormányzóságot, vezetését pedig a német nemzetiségű Dr. Pacha Ágoston apostoli kormányzóra (1923–1930; temesvári püspök 1930–1954) bízta.

Így Glattfelder Gyulának 1923. március 25-én végleg el kellett hagynia Temesvárt, Magyarországra, Szegedre költözött, ahol sem székesegyház, sem püspöki rezidencia, sem központi intézmények nem várták. Először a belvárosi plébánián lakott, majd a régi katolikus tanítóképző épületét vette birtokba. Mivel a világháborút követően 1920-ban a városban megjelentek a jezsuiták, valamint a következő évben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem is Szegedre került, az oktatás területén teljesen új lehetőségek nyíltak meg a városban. Ennek következtében már 1923-ban elkezdődtek a tárgyalások egy egyetemi szintű teológiai képzésről a jezsuiták vezetésével, a szegedi egyetem keretein belül. A kezdeményezést nemcsak Glattfelder és a jezsuiták, de Dr. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter (1922–1931) és a város is támogatta. A terv Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek (1927–1945) ellenállásán bukkant meg, aki szerint egy második hittudományi kar létrehozásával a budapesti teológiai kar került volna veszélybe. Az illetékes római kongregáció 1930. augusztus 28-án fogadta el az új, jezsuita kézben lévő szeminárium statútumait, elvetve a hittudományi kar tervét. Ezt követően összel megnyitotta kapuit a Magyarországon lévő csanádi, nagyváradi és szatmári kispapok előtt az új papnevelő intézet a szegedi Dóm téren felépült új épületkomplexumban, ahol az egyetem épületei mellett a Szent Imre egyetemi konviktus valamint a teológia is helyett kapott. Ehhez épült hozzá a Püspöki Palota Aradi vértanúk terei épülete.

1930. június 28-án Glattfelder Gyula Velencébe zárandokolt, hogy elhozza az első csanádi püspök, Szent Gellért (1030–1046) ereklyéjét. Eközben a Szentszék 1930. augusztus 15-én megalapította a Temesvári Egyházmegyét, Pacha Ágoston eddigi apostoli kormányzót tette meg első püspökéül (1930–1954). Október 24-én szentelték föl Magyarok Nagyasszonya tiszteletére a szegedi dómot, amelyet eredetileg az 1879-es szegedi nagyárvíz után fogadalmi templomként kezdtek el építeni, azonban püspöki széktemplomként fejezték be, ez lett ugyanis a Csanádi Egyházmegye új lelki központja, amelyet 1931. június 19-én kelt *Per apostolicas* kezdetű bullájával XI. Pius (1922–1939) székesegyház rangjára emelt. 1936-ban Glattfeldert a magyar érdemrend nagykeresztjével tüntetik ki, ugyanebben az évben magyar királyi titkos tanácsos. 1938-ban a Szent István Akadémia II. osztálya tiszteletbeli tagjává választotta. Az 1938-as I. zsidótörvény

tárgyalásakor maga is felszólalt a Felsőház ülésén. A tervezetet a keresztények pozíciójának javítása érdekében elfogadta ugyan, de a többi egyházi vezetőhöz hasonlóan azt kifogásolta, hogy a törvénytervezet a keresztység meglétére vagy meg nem létére mint kritériumra tekintett, ezért később is felhívta egyházmegyéjében a figyelmet arra, hogy a keresztység felvételének feltételei vannak. Az 1939-es II. zsidótörvény különbséget tett már megkeresztelkedett és megkeresztelkedett között is, így már elfogadása előtt élénk tiltakozást váltott ki. Ő maga is felszólalt, leveleket írt ebben témában, valamint január 15-én vezércikket jelentetett meg a Nemzeti Újságban *A keresztység* címmel. Március 22-én a *Stürmer* című német nemzetiszocialista lap cikket közölt *Die Judentaufe* címmel a magyar püspökök ellen, mivel nem támogatják kellőképpen a zsidótörvényeket. Glattfelderrel az írás magatartása alapján felvetette, hogy talán kikeresztelkedett zsidó. Glattfelder másnap a Magyar Kurír című félhivatalos katolikus lapban erélyesen válaszolt. A cikket a Nemzeti Újság is át szerette volna venni, de a közlést a kormány megtiltotta.

Glattfelder kérésére 1941. június 14-én a Szentszék fölállította Szegeden a székeskáp-talant, öt taggal. 1942. május 17-én a csanádi püspök Szatmáron Boldog Scheffler János püspök, szatmári apostoli kormányzó egyik társzenteselője volt. A minisztériumi iratok szerint főkegyúri részről 1942. május 28-án nevezték ki kalocsa-bácsi érsekké. XI. Pius (1922–1939) pápa kinevező bullája szeptember 24-iki keltezésű. A kinevezését ugyan az orvosával történő konzultációt követően elfogadta, de betegsége miatt a székfoglalás egyre elhúzódott, ezért végül kivárta a kánonilag előírt négy hónapos határidőt, majd visszalépett. A visszalépést a Konzisztoriális Kongregáció 1943. március 4-iki dekretuma szentesítette. Érsek-püspöki címet kapott, amelyet csanádi püspökként viselt, nem sokkal ezután azonban elhunyt Szegeden, 1943. augusztus 30-án. Sírja a szegedi dómban található.

Dr. Tóth Tamás
a Pápai Magyar Intézet rektora

MŰVEI

1941. évi nagybőjti szózata híveihez az imádságról. Szeged, 1941.

A gazdasági világválság lelki okai. Szeged, 1931.

A hősök árvái. Temesvár, 1916. (Népiratkák 315.)

A katolikus Egyház hitünk őre, reményünk horgonya, szeretetünk záloga. Szeged, 1901.

A keresztység. In: Nemzeti Újság, 1939. január 15.

A plébánosok jogai és kötelességei a plébánosi javadalom és jövedelem körül. Budapest, 1897.

A természeti ember és a kegyelem embere. Budapest, 1902.

Főpásztori szózat, melyet csanádi püspöki széke elfoglalásakor papjaihoz intézett. Temesvár, 1911. (Német nyelven is)

- Korszellem és katolicizmus.* Budapest, 1900.
Szellemi haladásunk akadályai. Temesvár, 1912.
Szentek és hősök. 1038–1938. Beszéd. Szeged, 1938.
Szentek és hősök. Temesvár, 1915.
Szózat az ország papságához. Budapest, 1938. (Nemzeti Újság, különlenyomat)
XIII. Leó és a pápaság világtörténelmi hivatása. Budapest, 1900.
XIII. Leó végrendelete. Gyászbeszéd. Budapest, 1903.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [Böcskei] László nagyváradai megyéspüspök körlevele II./2011.
 Dankó László: *Glattfelder Gyula és a magyar egyház.* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 7–10.
 Diós István: Glattfelder Gyula. In: *Magyar Katolikus Lexikon.* Szerk. Diós István, Budapest, 1993–. IV (1998) 114–115.
 Fejérdy András: *A Magyar Katolikus Egyház hivatalos állásfoglalása a „zsidótörvényekkel” kapcsolatban.* http://jmvk.compunet.hu/szoveg/kiadvany_new/fejerdy.htm (2011. szeptember 15.)
 Gergely Jenő: *Glattfelder Gyula csanádi püspök a Magyar Katolikus Püspöki Kar konferenciáin (1911–1943).* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 38–48.
 Gyulay Endre: *Glattfelder a Szeged-csanádi püspökség megalapítója.* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 11–20.
 Havass Géza: *Visszaemlékezés Glattfelder Gyula püspökre.* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 196–203.
Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága. Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995.
 Kőhegyi Mihály: *Adatok Glattfelder Gyula életének utolsó évéhez.* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 166–195.
 Lotz Antal: *Glattfelder Gyula a hitszónok és papnevelő.* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 21–34.
 Miklós Péter: *Az egyházmegyei központ kiépítése Szegeden (1923–1941).* Egyháztörténeti Szemle, 2003. 2. sz. 86–99.
 Pál József: *Glattfelder Gyula politikai tevékenysége a parlamentben (1911–1943).* In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága.* Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 49–103.

- Tóth Tamás: *Egy jezsuita vezetésű hittudományi kar tervei a két világháború között*. In: *Historicus Societatis Iesu. Szilas László Emlékkönyv*. Szerk. Molnár Antal, Szilágyi Csaba, Zombori István. Budapest 2007. 199–211.
- Török József: *Glattfelder Gyula a budapesti tudományegyetem hittudományi karán*. In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága*. Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 35–37.
- Zombori István: *Glattfelder Gyula politikai tevékenysége a parlamentben (1911–1943)*. In: *Igazságot – szeretettel. Glattfelder Gyula élete és munkássága*. Szerk. Zombori István. Budapest–Szeged, 1995. 104–165.
- Zsódi Viktor: *A szegedi egyházmegyei közti papnevelő intézet története 1930–1955 között*. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2007. 3–4. sz. 69–87.

EGYÉB IRODALOM

- A magyar állam élete. A magyar államélet monográfiája*. Szerk. Karczag Vilmos. Budapest, 1932. 506.
- A magyar legújabb kor lexikona. A magyar feltámadás könyve*. Szerk. vitéz Kerkápoly Emil. Budapest, 1930. 620.
- A Szent István Akadémia tagajánlásai 1938*. Budapest, 1938. 4.
- Gulyás Pál: *Magyar írók élete és munkái*. Megindította id. Szinnyei József. Új sorozat. Budapest, 1939-. X (1992) 928.
- Három évtized története életrajzokban. Magyarország története életrajzokban 1900–1932*. Szerk. Gellért Imre, Madarász Elemér. Budapest, 1932. 185.
- Hermann Egyed–Artner Edgár: *A hittudományi kar története*. Budapest, 1938. 563.
- Irodalomtörténet 1943*. 196.
- Keresztény magyar közéleti almanach*. I-II. Budapest, 1940. I. 318.
- Ki kicsoda? Kortársak Lexikona*. Budapest, 1936. 283.
- Lotz Antal: *Glattfelder Gyula, az egyházfő és tudós*. *Vigilia* 4/2 (1983) 142–143.
- Magyar életrajzi lexikon*. I-III. Budapest, 1967–1981. I (1967) 599.
- Magyar katolikus almanach*. Budapest, 1927–1931. I (1927) 168; II (1928) 156; III (1929) 185; IV–V (1930/1931) 180.
- Magyar országgyűlési almanach*. Budapest, 1927. 347.; Budapest, 1931. 353.; Budapest, 1935. 19.
- Magyar Politikai Lexikon*. Szerk. Madarász Elemér. I-II. Budapest, 1929–1935. I (1929) 136.
- Magyar társadalom lexikonja*. Budapest, 1930. 190.
- Moori Gábor: *Glattfelder érsek*. Szeged, 1943.
- Nemzeti Újság 1943*. VIII. 31.
- Országgyűlési almanach*. Budapest, 1927. 23.; Budapest, 1931. 316.; Budapest, 1935. 28.; Budapest, 1939. 407.

- Pál József: *A második zsidótörvény idején: Havasi Sándor levele Glattfelder Gyula püspökhöz*. Heti Magyarország 1992. június 19.
- Pál József: *Glattfelder Gyula és az 1938–39-i zsidótörvény*. Szegedi Műhely 1–4 (1991) 52–108.
- Politikai évkönyv*. Budapest, 1927. 173.
- Révai nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája*. I–XXI. Budapest, 1911–1935. VIII (1913) 562.
- Salacz Gábor: *A magyar katolikus egyház a szomszédos államok uralma alatt*. München, 1975. (Dissertationes hungaricae ex historia Ecclesiae III.) 65.
- Schematismus Csanadiensis 1916*. Temesvár, 1916. 4.
- Schematismus Csanadiensis 1980*. Szeged, 1980. 36.
- Szentimrei írások. Glattfelder-szám*. Budapest, 1942.
- Új Nemzet 1943*. IX. 2.

FORRÁSOK

Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár:

I.1.a I.1.a 1030/1931, 2626/1942 ikt.sz., 888/1943 ikt.sz.

Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár